

Kód kurzu: SP4MP_MTO2

Závěrečný projekt

Andrea Mazancová (385648)

1. Vymezení problematiky (Téma):

Téma: Dyslalie u romských dětí.

Romské děti vyrůstají již od samého narození v bilingválním, tedy dvojjazyčném, prostředí. V rodinách se často nemluví správně česky ani romsky. Existuje zde i množství dalších problémů vycházejících přímo z odlišnosti kultur. Mnoho romských dětí se setkává s knihou poprvé až ve školním prostředí a především až do tohoto věku se nesetkali se správným řečovým vzorem, chybí chuť komunikovat. U těchto dětí se setkáváme s malým pasivním i aktivním slovníkem. Následkem toho se pak setkáme i s tzv. pravou dyslalií, tedy narušenou artikulací řeči po 7. věku dítěte.

Děti přicházejí do škol nepřipravené, zaostávají za svými spolužáky. I přesto, že je škola vysoce podnětné prostředí, tak děti nezvládají učivo prvního ročníku a jsou přeřazeny na základní školy praktické, kde je přece jen pracovní tempo mnohem pomalejší.

Děti nemají nedostatky jen v oblasti výslovnosti jednotlivých hlásek, ale i v dalších. Deficity nacházíme ve slovní zásobě, hrubé, jemné i grafomotorice, ve zrakovém vnímání, sluchovém vnímání, analýze a syntéze slov a s tím později související problémy ve čtení a psaní.

Cílem práce je dokázat, že se dyslalie vyskytuje více u dětí romského etnika na základních školách praktických, než na základních školách běžného typu. Předpokladem je velmi nízká úroveň žáků před nástupem do školy. Romské děti nenavštěvují mateřské školy, jejich teoretické znalosti jsou pod průměrem této věkové kategorie. U romských dětí je velice obtížné zabezpečit pravidelnou logopedickou péči.

Výzkumný problém:

Dyslalie se vyskytuje častěji u romských dětí na základní škole praktické, než u dětí z intaktních rodin na základních škole běžného typu.

2. Hlavní výzkumná otázka:

Jak velký je výskyt dyslalie u romských dětí na první stupni základní školy praktické?

Vedlejší výzkumné otázky:

- Jaká je úroveň těchto dětí v oblasti recepce a exprese řeči?

- Jaká je úroveň v oblasti grafomotoriky, sluchové percepce a zrakové percepce?

3. Výzkumná strategie

K vypracování své diplomové práce jsem si zvolila metodu kvantitativní. Ráda bych pracovala s dětmi na základních školách a základních školách praktických v Karlovarském kraji (přesněji v bývalém okrese Cheb). Díky tomuto vzorku dětí bych si udělala představu o stavu řečových dovedností u dětí ve věku 6 – 11 let. Dále vyplyne srovnání dětí z romských rodin x děti z intaktních rodin.

4. Hypotézy:

Teoretická hypotéza: U romských dětí, které navštěvují základní školu praktickou, se vyskytuje dyslalie.

Pracovní hypotézy:

- a) Dyslalie se vyskytuje častěji u romských dětí na ZŠ praktických než u dětí na běžné ZŠ.
- b) Pokud dítě navštěvuje základní školu praktickou, tak se u něj bude vyskytovat dyslalie.
- c) Děti z romských rodin jsou častěji zařazovány do základních škol praktických než děti z většinové společnosti.
- d) Sociokulturní prostředí ovlivňuje řečový vývoj dítěte.

5. Konceptualizace:

A)

Koncept: *Dyslalie*

Dimenze dyslalie: speciálně pedagogická – logopedická, sociální, psychická

Konceptualizace:

„Dyslalie je porucha artikulace, kdy je narušena výslovnost jedné hlásky nebo skupiny hlásek rodného jazyka, ostatní hlásky jsou vyslovovány správně podle příslušných norem.“

B)

Koncept: *Příslušnost k romské národnosti menšině*

Dimenze národnostních menšin: národnostní menšina dle: kulturních souvislostí, dle OSN, dle zákona č. 273/2001 sb.

Konceptualizace:

„Národnostní/etnickou menšinou je každá skupina lidí, která se odlišuje významnými etnickými znaky od většinové společnosti (jazykem, kulturními tradicemi, mentalitou atd.), která nepřijímá národní identitu většinové společnosti, disponuje etnickým/národním vědomím a projevuje kolektivní vůli se deklarovat ve své osobitosti. V kulturních souvislostech může národnostní/etnická menšina odvozovat svou identitu ze základu etnického, jazykového, náboženského nebo kulturního ve smyslu kulturní tradice.“¹

Operacionalizace:

A)

Indikátor1:

Porucha artikulace:

- komunikační uzavřenost
- vynechávání problematických hlásek
- zaměňování problematických hlásek
- hláska je tvořena akusticky odchylně
- hláska je přidávána

Indikátor2:

Rodný jazyk:

- jazyk rodičů (mateřský jazyk)
- první jazyk (slyšící rodiče x neslyšící dítě (první jazyk je znakový, ne český jazyk))
- jazyk většinové společnosti

Indikátor3:

Jazykové normy:

- slovník spisovné češtiny
- česká mluvnice
- výslovnost spisovné češtiny

B)

---

¹ Statut národnostní menšiny je v současné době přiznán dvanácti menšinám: bulharské, chorvatské, maďarské **německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské a ukrajinské**

Indikátor1:

Etnická menšina:

- nepřijímání znaků většinové společnosti
- odlišný jazyk
- odlišná kultura
- odlišné tradice

Indikátor2:

Národní identita:

- jazyk
- historie
- území
- sebeuvědomování
- folklór
- významné osobnosti

Indikátor3:

Národní vědomí:

- společný jazyk
- společné tradice
- psychické zvláštnosti
- vztahy k vnějšmu prostředí, národům
- vlastní kultura

6. Nejvhodnější metoda sběru dat:

Nejvhodnější metodou sběru dat, která se týká dyslalie je **rozhovor**. Základní vyšetřovací metodou při dyslalie je *řečová komunikace* s vyšetřovanou osobou. Od této metody se dále odvíjí další postupy. V logopedii je účinné *depistážní vyšetření*, obsahuje prvky podobné v současné medicíně. Je zaměřené na děti předškolního a školního věku.

Screeningové vyšetření: má orientační charakter.

Zaměřuje se na *selekci* osob s NKS v běžné populaci.

Provádí se v kolektivních zařízeních, zde dochází k porovnání osob stejného věku a pohlaví.

Uskutečňuje se mezi dětmi mateřských škol nebo ve třídách základních škol.

U malých dětí se kladou otázky týkající se bydliště, jména, zážitků ze školy. Dospělému se dává číst text s výskytem hlásek s nejčastěji narušovanou artikulací.

V pozitivních případech se přechází k fonologickému vyšetření.

Je možné využití i testu, který obsahuje 28 obrázků s názvy, každý řečový zvuk se vyšetřuje obvykle na začátku i na konci slova. Vyšetří se tak 25 hlásek a tři konsonantické shluky.

Výzkumná populace: základní vzorek, pro který by mé předpoklady měly být platné jsou žáci romského původu na základních školách praktických a základních školách běžného typu, pouze na prvním stupni. Kvůli specifičnosti své skupiny bych se zaměřila pouze na Karlovarský kraj (přesněji bývalý okres Cheb).

Výkumný vzorek: v mém výzkumu použijeme metodu „Účelového výběru“. Dle mého úsudku je nejvhodnější skupinou 1. - 5. ročník základních škol praktických a běžných v Karlovarském kraji.

7.Ukázka rozhovoru:

Na počátku použijeme jednoduché otázky, u všech dětí ze skupiny by měly být stejné:

„Jak se jmenuješ?“

„Kolik je ti let?“

„Kdo je tvůj kamarád?“

„Kolik máš sourozenců?“

„Jaký máš oblíbený předmět ve škole?“

„Jak se jmenuje maminka?“

„Jak se jmenuje tatínek?“

Dále hravou formou zjišťujeme artikulaci jednotlivých ve slovech v různých pozicích – na začátku, uprostřed, na konci slova, v souhláskových shlucích. Postupujeme od jednodušších hlásek ke složitějším. Využíváme obrázkový materiál, dítě spontánně pojmenovává, co na obrázku vidí..(Říkej, co je na obrázku, nebo po mě opakuj. Dokážeš to?.....) Dále například u oblasti – mimika: Zamrač se jako drak, usměj se jako sluníčko, našpul ústa jako kapřík, zvedni obočí, jako by ses něčemu divil, nafoukni tváře – vše sami předvedeme. Hodnocení – dítě má dobrou mimiku, úkoly zvládá lehce. Dítě zadané úkoly zvládá s potížemi, říkáme, že je mimické.

Úroveň zapisujeme do přehledné tabulky! (Opět u každého dítěte stejný obrázek..)

8. Možné etické a praktické problémy.

- Se vzorkem dětí jsem již pracovala, nebudou se přede mnou stydět. Znáám je.
- Je možné, že se děti budou předvádět.
- Mohu mít problém se souhlasem rodičů. Mnoho těchto dětí pochází z velmi sociálně slabých rodin, které odmítají spolupracovat se školou.
- Je možné, že jsem si vybrala příliš malý vzorek.
- Předpokladem pro zařazení žáka na základní školu praktickou je lehká mentální retardace. Jak moc ovlivňuje lehká MR řeč?
- Rozhovor by neměl být dlouhý, takže by neměl hrozit únava dítěte..

9. Seznam literatury a odkazů (citované a výchozí informační zdroje)

- KUTÁLKOVÁ, Dana. *Dyslalie : metodika reedukace*. Praha: Septima, 1999. 63 s. ISBN 8072161008.
- VYŠTEJN, Jan. *Vady výslovnosti : diagnostika, ošetření a prevence patlavosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 174 s. ISBN 8004245048.
- KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie : narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 224 s. ISBN 8024711109.
- KLENKOVÁ, Jiřina; KOLBÁBKOVÁ, Eva; KOLBÁBKOVÁ, Helena. *Diagnostika předškoláka : správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC nakladatelství, 2003. 125 s.
- ŠKODOVÁ, Eva; JEDLIČKA, Ivan. *Klinická logopedie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. 615 s. ISBN 9788073673406.
- ŠTĚPÁN, Josef; PETRÁŠ, Petr. *Logopedie v praxi : metodická příručka*. Vyd. 1. Praha: Septima, 1995. 128 s. ISBN 8085801612.
- ŠTĚPÁN, Josef. *Jazyková situace cikánského dítěte v předškolním zařízení*. Hradec králové: KKS, 1984. 73 s.
- NĚMEC, Jiří; VOJTOVÁ, Věra. *Vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním = : Education of socially disadvantaged pupils*. 1. vyd. Brno: Paido, 2009. 381 s. ISBN 9788073151911.

- ŠTĚRBA, Karel. *Netradiční formy logopedické péče na zvláštní škole*. 1. vyd. Praha: Septima, 1993. 48 s. ISBN 8085801094.
- ZÁMEČNÍKOVÁ, Alena. *Rozvoj verbální komunikace rómských dětí v předškolním věku*. Brno, 2009. 41 s. Diplomová práce. Masarykova Univerzita - filosofická fakulta.
- BALVÍN, Jaroslav. *Metody výuky romského žáka*. 1. Praha: Radix, 2008. 256 s. ISBN 978-80-86031-83-5
- NAVRÁTIL, Stanislav. *Jak pomoci romským dětem stát se úspěšnými žáky : praktická rukověť pro učitele*. Brno: Paido, 2001. 51 s. IS
- DAVIS, B.L. *Phonological Disorders in Children*. Baltimore : Paul H. Brookes Publishing Co., 2005. Clinical Diagnosis of Developmental speech disorder, s. 3-21. ISBN 80-86480-35-6.
- FOX, A.; GROOS, I.; SCHAUSS-GOLECKI, K. *Kindliche Aussprachestörungen : Ein Ratgeber für Eltern, Erzieher, Therapeuten und Ärzte*. Idstein : Schulz-Kirchner Verlag GmbH, 2005. 55 s. ISBN 978-3-8248-0383-5.

Projekt není zdařile zformulovaný, je to velmi zmatené a není jasné, o co vám jde a jaká zajímavá zjištění přinesete. Jednotlivé části spolu neladí.